

§ 5**Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47). Svar på remiss från kommunstyrelsen**

Dnr 1.6-12946/2020

Beslut

Kulturnämnden beslutar enligt förslag från Stadsarkivet:

- 1) Kulturnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.
- 2) Kulturnämnden förklarar beslutet omedelbart justerat.

Handlingar i ärendet

Stadsarkivets tjänsteutlåtande i rubricerat ärende från 2020-12-04.

Sammanfattning

Utredningen Framtidens socialtjänst lämnar förslag för en hållbar socialtjänst och föreslår att en ny socialtjänstlag ska ersätta nuvarande lag som ska få karaktären av ramlag.

Nuvarande socialtjänstlag föreskriver att endast ett urval av socialtjänstakter bevaras. Stadsarkivet anser att den omfattande gallringen för med sig en rad nackdelar. Många personer i vuxen ålder som vill ta reda på och förstå vad som hände dem i barndomen då socialtjänsten varit inkopplad förnekas den möjligheten pga gallringen. Stadsarkivet möter ofta besökare som blir bestörta då de möts av beskedet att deras akt gallrats. Socialtjänstakter besitter vidare ett betydande forskningsvärde även på samhällsnivå och utgör källmaterial för angelägen samhällsnyttig forskning.

Stadsarkivet förordar att samtliga socialtjänstakter bevaras.

Nämndens behandling av ärendet**Framlagda förslag till beslut**

- 1) Ordförande Jonas Naddebo (C), Kristina Lutz m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) och Micke Seid (MP) föreslår (se beslutet).
- 2) Mirja Räihä m.fl. (S) föreslår att kulturnämnden delvis godkänner förvaltningens förslag, och anför därutöver följande:

Vår uppfattning är att alla som är i behov av grundläggande stöd och skydd från samhället ska få det. Det ska inte spela någon roll var man bor i Sverige för vilket stöd man får. Därför är det viktigt att kommuner verkar för att alla kan få rättssäkra, likvärdiga och lika tillgängliga insatser.

Översynen av socialtjänstlagen är efterlängtd. Behovet av en modernisering av lagstiftningen för att möta dagens samhälle är stor. Det är viktigt att en ny lagstiftning möjliggör ett arbete som utgår ifrån en helhetssyn på individen. För att detta ska kunna vara möjligt krävs det att marknadsorienterade styrningsmodeller som New Public Management får ge vika till förmån för professionerna och deras kunskaper. Vi är övertygade om att medborgarna kommer att få bättre stöd och skydd om tilliten till professionen är hög. Förslaget om att tillföra krav om att verksamheten ska bedrivas i överenskommelse med vetenskap och beprövad erfarenhet ligger helt i linje med vår uppfattning om hur kvaliteten i välfärden kan stärkas.

Vidare anser vi att det är positivt att utredningen förslår att målbestämmelserna ska kompletteras så att socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor. Med den tydliga jämställdhetsgrunden kan socialtjänstens insatser bidra till att jämställdhetsmålet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv kan uppnås.

Vi är övertygade om att sociala problem minskar om fokus läggs på det förebyggande arbetet. Forskning visar att tidiga och kunskapsbaserade insatser ska prioriteras för att varje individ ska få de bästa förutsättningarna genom livet. Tidiga och förebyggande insatser gör skillnad för den enskilde individen och leder till att spara på samhällets resurser på lång sikt. Därför är det glädjande att utredningen betonar vikten av att socialtjänsten lägger ett större fokus på det förebyggande arbetet. Vi ställer oss bakom utredningens förslag om att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv och att den ska vara lätt tillgänglig. Med förslaget innebär det att den enskilde individen sätts i centrum och att samhället ska verka för att ingen ska behöva avstå från att söka stöd och skydd på grund av att den inte känner till var den kan få hjälp.

Det hade varit bra om utredningen hade berört hur betydelsefulla de ideella aktörerna är i arbetet för att tillgängliggöra socialtjänstens insatser för fler. De ideella aktörerna är viktiga samarbetspartner som med sin expertis och sitt nätverk kan bidra till att nya grupper nås och till att stärka det sociala arbetet. Alla söker sig inte till socialtjänsten när de behöver stöd och hjälp. Skälen kan vara olika men deras rätt att få stöd måste säkras och därför är det viktigt att kommunerna har en nära och god samverkan med civilsamhället.

Vidare hade det varit bra om utredningen tydligare lyft förstärkt samverkan mellan skola, förskola och socialtjänst

i det förebyggande arbetet för att fånga upp barn och unga i riskzon. Förskolan och skolan är viktiga för att alla barn och unga ska få en trygg uppväxt med god hälsa och för att de ska rustas med skyddsfaktorer. En förstärkt samverkan får långsiktiga konsekvenser när man tillsammans kan hindra att unga hamnar i utanförskap och kriminalitet.

En av våra farhågor är att administrationen kommer att öka när högre krav ställs på dokumentation.

Arbetsmarknadsförvaltningens synpunkt måste tas tillvara: *Med ökade krav på dokumentation finns även en risk för ökad administration och längre handläggningstider vilket speciellt inom det förebyggande arbetet skulle kunna leda till att insatser blir mindre lättillgängliga, om dessa inte undantas från dokumentationskravet.* Utredningen menar att den ökade administrationen inte kan härledas till socialtjänstlagen. Vi menar att oavsett om de ökande dokumentationskraven kommer på grund av lagstiftningen eller Socialstyrelsens föreskrifter så måste något göras. Professionen måste ha tid för klienterna och brukarna.

Utvidgat ansvar för samhällsplanering behövs. Alltför många kommuner glömmer bort att det finns samband mellan den fysiska och sociala miljön. Därför är det bra med tydliggörande om kommunernas ansvar i att vara aktiva i planering för att tidigt kunna tillgodose medborgarnas behov. Det utvidgade ansvaret överensstämmer väl med målsättningen om att stärka det förebyggande arbetet.

Utredningens förslag om att insatser ska kunna tillhandahållas utan behovsprövning vilar på goda intentioner om en lätt tillgänglig socialtjänst. Vi sympatiserar med intentionerna men menar att de fackliga organisationernas invändningar som har framförts i yttrandet måste höras. Att utredningen utan en konsekvensanalys har föreslagit att insatser som till exempel hemtjänst, korttidsboenden, skyddat boende för våldsutsatta, hem för vård och boende (HVB) och avhopparprogram ska erbjudas utan individuella behovsbedömningar är inte bra. Vi delar den uppfattning som har framförts av både de fackliga organisationerna och berörda förvaltningar inom Stockholms stad. Det finns en del insatser som inte är lämpliga att erbjuda utan behovsprövning.

Vi motsätter oss inte att kommunerna ska ha fler öppna verksamheter eller att uppsökande verksamheter ska utvecklas för att nå fler. Tvärtom så ser vi flera områden där insatser kan erbjudas utan behovsprövning. Staden kan till exempel utveckla arbetet för att nå fler som befinner sig

utanför arbetsmarknaden och därmed tidigt kunna erbjuda arbetsmarknadsinsatser.

Det vi skarpt motsätter oss är att en av de viktigaste principerna kommer att frångås, principen om att det är individens behov som avgör vilka insatser som ska ges. Om inte förslaget ändras kommer en resursförskjutning ske till de som inte har så stora behov på bekostnad av de som har stora stödbehov. Det grundläggande målet om likvärdighet och att socialtjänsten ska främja jämlikhet i levnadsvillkor kommer att fallera. För risken är stor att insatser till behövande och omsorgen om äldre som har stora stödbehov kommer att försämrats när undanträngningseffekter uppstår till följd av en avskaffad behovsprövning.

Det innebär inte att vi inte ser brister i det nuvarande systemet. En fungerande behovsprövning är i grunden likvärdig och möter behov utifrån individens behov. Alltför ofta riskerar detta dock att vara en idealbild. I verkligheten möter den objektivt grundade biståndsbedömningen ofta faktorer som påverkar vilka möjligheter socialtjänsten har. Alltifrån tillgängliga resurser för själva biståndsbedömningen till vilka resurser, i bred bemärkelse, som finns för beviljad insats påverkar biståndsbedömningen. Under en stor del av 2000-talet har den offentliga ekonomin försvagats till följd av skattesänkningar vilka urholkat de resurser som funnits för att bevilja biståndsbedömda insatser. Detta i sin tur riskerar i många fall ha inneburit en mer restriktiv tolkning av lagstiftningen än den som var lagstiftarens ursprungliga intentioner. Det är i ett sådant läge lätt att se lösningen i att avskaffa behovsprövningen. Det är dock att bortse från andra insatser som behöver göras.

En avskaffad biståndsbedömning riskerar också vara ett förslag som utöver ovanstående invändningar även leder till kvarhållningseffekter och stora kostnader för kommunerna. Socialförvaltningens formulering sammanfattar vår stora oro för konsekvenserna: *Dessa risker bedöms särskilt stora om utredningens förslag att överlåta till privata utförare att bedöma om en insats som utföraren erbjuder ska kunna ges utan behovsprövning blir verklighet. Likaså ser förvaltningen en risk för ökad rättsosäkerhet för den enskilde om privata utförare ges möjlighet att påverka vilka de tar emot genom att hjälpa den enskilde att bedöma om det är rätt insats för personen ifråga.*

Utredningen har inte tagit hänsyn till att kommunerna har begränsade resurser och att förslaget riskerar att leda till att

kommuner inför tak för insatser som erbjuds till olika individer. Inte heller har utredningen tagit hänsyn till att likställigheten mellan kommuner och medborgare kommer att försvagas.

Istället för att föreslå en avskaffad behovsprövning för exempelvis korttidsboenden, skyddat boende för våldsutsatta, HVB och avhopparprogram borde den fortsatta lagstiftningsprocessen fokusera på förslag som bidrar till ökad måluppfyllelse avseende lagstiftarens intention för att säkerställa att de med stora behov ska få dessa tillgodosedda.

Vi hade förhoppningar om att utredningen skulle föreslå en särslagstiftning för äldreomsorg för att höja ambitionerna och stärka äldreomsorgens förutsättningar. En särskild rättighetsbaserad äldreomsorgslagstiftning, som tillförsäkrar äldre rätten till goda levnadsvillkor, inflytande över sin egen situation och garanterar en god vård och omsorg möjliggör för en äldreomsorg som ger ett liv i delaktighet och att äldre kan delta i samhällslivet på samma grund som andra. Men istället antar den föreslagna nya socialtjänstlagen formen av en ramlag med större handlingsfrihet för kommunerna och mindre detaljreglering. Det blir då än mer viktigt att värna behovsprincipen, då resurser ska prioriteras till dem som är i störst behov.

En tydlig lag med krav på stat, regioner och kommuner som anger inriktning och ambitioner för att garantera den enskilde rätt till individanpassad vård och omsorg samt stöd och service behövs. Det nuvarande begreppet ”skäligen levnadsnivå” har urvattnats mer och mer vartefter pengarna till välfärden inte räckt till och vi ser inte att den föreslagna ändringen till ”skäliga levnadsförhållanden” kommer att göra någon skillnad för den enskilde. Därför önskar vi att ”goda levnadsvillkor” istället ska användas.

Slutligen vill vi lyfta att det är bra att en ny socialtjänstlag får förtydligt barnrättsperspektiv. Flera av förslagen som syftar till att tillgodose barns rättigheter är bra. Vi vill särskilt lyfta förslaget att om förlänga tiden för socialnämndens uppföljning för barns situation. Det gäller dels när en utredning som gäller barns behov av stöd eller skydd avslutas utan beslut om insats, dels efter det att en placering i ett familjehem eller hem för vård eller boende har upphört. Det är bra att dagens bestämmelser om att uppföljningarna ska avslutas inom två månader förlängs till sex månader. På så sätt förstärks stöd och skydd av barn i vårt samhälle.

Beslutsgång

Ordförande Jonas Naddebo (C) ställer förslagen mot varandra och finner att nämnden beslutar enligt förslag från ordförande Jonas Naddebo (C), Kristina Lutz m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) och Micke Seid (MP)

Reservation

Mirja Räihä m.fl. (S) reserverar sig mot förslaget med hänvisning till sitt förslag.

Särskilt uttalande

Särskilt uttalande lämnas av vice ordförande Torun Boucher m.fl. (V) och Madeleine Kaharascho Fridh (Fi) enligt följande:

Vi vill inledningsvis instämma i stadsarkivets synpunkter gällande gallring av personakter

Därutöver vill vi lämna följande synpunkter.

Socialtjänstlagen är en av hörnstenarna i den svenska välfärden som nu står inför en stor förändring. Då det var lång tid sedan lagen sågs över så det är tid för en uppdatering och vi är försiktigt positiva till huvuddelen av de förändringar som föreslås. Vi hoppas att den nya socialtjänstlagen kommer tillrätta med de problem som Vänsterpartiet under flera år sett att socialtjänsten brottas med. Det handlar exempelvis om detaljstyrning, NPM, underfinansiering, privatisering av myndighetsutövning och utförande av insatser istället för ett frigörande och förebyggande arbete. Vi hoppas att den nya lagen tar avstamp i medarbetarnas och klienternas perspektiv.

Vi hoppas att följderna av utredningen blir att socialsekreterarna kan fokusera på att skapa förutsättningar för att ägna sig mer åt förebyggande socialt arbete och mindre åt myndighetsutövning. Men då måste det fortsättningsvis också ges ekonomiska förutsättningar både från stat och från kommun för att den nya lagen ska bli en reell ambitionshöjning.

Ur ett kulturnämndsperspektiv vill vi framhålla vikten av det breda förebyggande arbetet. Kulturen har en hel del att erbjuda i detta förebyggande arbete, vi ser till exempel i dagsläget stora behov av ett utvecklat samarbete mellan bibliotek och medborgarkontor. Polisen efterfrågar också återkommande en större samverkan mellan de många parter som verkar ute i staden för ett mer proaktivt förebyggande arbete — där bibliotek, kulturskola och andra delar av kulturen också har mycket att tillföra.